

Πρόλογος του επιμελητή

Η «κανονικοποίηση» της ακροδεξιάς

Πρόκειται ένα βιβλίο που συνοψίζει με υποδειγματικό τρόπο όλες τις παραμέτρους του πολύπλοκου φαινομένου, της παράξενης αλχημείας, της ακροδεξιάς, γραμμένο από έναν από τους κορυφαίους μελετητές του είδους.

Γραμμένο με εύληπτο τρόπο, για ένα ευρύτερο κοινό, προσφέρει ταυτόχρονα τροφή για σκέψη για όσους θέλουν να ασχοληθούν με πιο συστηματικό τρόπο με το θέμα της ακροδεξιάς. Πρόκειται για μια υψηλού επιπέδου εκλαϊκευση, στον αντίποδα κάποιων δημοσιογραφικών ανακρίβειών και υπερβολών.

Ανάμεσα στις πολλές διαπιστώσεις του συγγραφέα, υπάρχουν δύο που αξίζει να προσεχθούν ιδιαίτερα. Πρόκειται για ένα διπλό φαινόμενο, ιδιαίτερα απειλητικό για τις φιλελεύθερες δημοκρατίες.

Η πρώτη διαπίστωση είναι ότι από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα παρατηρείται μια πολιτική και ιδεολογική «κανονικοποίηση» της ακροδεξιάς. Εκεί που ήταν ένα περιθωριακό πολιτικό φαινόμενο, βλέπει να θεωρούνται κανονικά τόσο η μανιχαϊστική ατζέντα της όσο και η συμμετοχή της σε κυβερνήσεις συνασπισμού. Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), υπάρχουν τέσσερις κυβερνήσεις στις οποίες συμμετέχουν ακροδεξιά κόμματα (Βουλγαρία, Εσθονία, Ιταλία, Σλοβακία) και δύο που στηρίζονται στην υποστήριξη ενός λαϊκιστικού δεξιού κόμματος (Δανία και Ηνωμένο Βασίλειο). Η ακροδεξιά ατζέντα αρχίζει και θεωρείται αυτονόητη στον «κοινό νο».

Η δεύτερη διαπίστωση είναι το φαινόμενο της μετεξέλιξης κάποιων συντηρητικών καθιερωμένων κομμάτων σε ακροδεξιά, με κορυφαίες τις περιπτώσεις της Ουγγαρίας και της Πολωνίας, όπου ασκούν την πολιτική εξουσία. Τα κόμματα αυτά αρχικά υιοθέτη-

σαν τις ακροδεξιές δοξασίες, σε κάπως πιο ήπια μορφή, αλλά βλέποντας την κοινωνική ανταπόκριση μετεξελίσσονται, με ταχύτατους ρυθμούς σε ακροδεξιά. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του πρωθυπουργού της Ουγγαρίας Βίκτορ Όρμπαν που έχει αυτοανακηρυχθεί σταυροφόρος της «μη φιλελεύθερης δημοκρατίας» και της «χριστιανικής Ευρώπης».

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η παρατήρηση του συγγραφέα ότι τρεις από τις πέντε πιο πολυπληθείς χώρες στον κόσμο έχουν ακροδεξίο ηγέτη (Βραζιλία, Ινδία και ΗΠΑ) και ότι το μεγαλύτερο πολιτικό κόμμα στον κόσμο είναι το λαϊκιστικό ριζοσπαστικό δεξιό Ινδικό Λαϊκό Κόμμα (BJP).

Σε όλο τον κόσμο διεξάγονται επιστημονικές και δημόσιες συζητήσεις σχετικά με τους λόγους της επιτυχίας της ακροδεξιάς. Υπάρχουν δημόσιες αντιπαραθέσεις, τις οποίες συμπυκνώνει εξαιρετικά ο συγγραφέας, για τα αίτια αυτής της ανόδου, αλλά κοινή είναι η διαπίστωση όταν δεν υπάρχει μια μονοδιάστατη εξήγηση.

Παίρνοντας αφορμή από όσα εξετάζει ο συγγραφέας, θα αναπτύξω το επιχείρημα ότι μια από τις σημαντικότερες αιτίες για την εκλογική επιτυχία των ακροδεξιών κομμάτων είναι το παράξενο γεγονός ότι αυτά τα κόμματα είναι ιδιότυπως γκραμισιανά, δεδομένου ότι ακολουθούν τις βασικές θέσεις του μαρξιστή φιλοσόφου Αντόνιο Γκράμσι στο θέμα της κατάληψης της πολιτικής εξουσίας.

Ο Γκράμσι είχε επεξεργαστεί ιδιαίτερα την έννοια της *ηγεμονίας*, επισημαίνοντας την ανάγκη, πριν από κάθε απόπειρα κατάληψης της εξουσίας, για την «πολιτική ηγεμονία, που είναι το σημείο επαφής ανάμεσα στην 'κοινωνία των πολιτών' και την 'πολιτική κοινωνία', ανάμεσα στη συγκατάθεση και τη βία». Προκειμένου να αποκτήσει ένας πολιτικός οργανισμός την πολιτική κυριαρχία, πρέπει να επιδιώξει πρώτα την ιδεολογική ηγεμονία. Πρώτα πρέπει να κατακτήσεις τα μυαλά των ανθρώπων και μετά την πολιτική εξουσία. Προκειμένου αυτό να επιτευχθεί, χρειάζεται ένας πόλεμος θέσεων και όχι πόλεμος κινήσεων, δεδομένου ότι στην πολιτική είναι μεγάλο λάθος η μοιρολατρία και ο μηχανιστικός ιστορικός ντετερμινισμός.

Τα ακροδεξιά κόμματα, έχοντας από τη φύση τους ένα σκληρό ιδεολογικό πυρήνα λαϊκισμού, νατιβισμού, νόμου και τάξης, μπόρεσαν να ηγεμονεύουν ιδεολογικά σε πολλές χώρες, ακόμα και εκεί που η πολιτική τους επιρροή είναι περιορισμένη. Οι ιδέες τους και οι αντιλήψεις τους βγήκαν από το πολιτικό περιθώριο και έγιναν mainstream.

Κατά κάποιο τρόπο η επιτυχία τους οφείλεται στο ότι βρέθηκαν μπροστά σ' ένα ιδεολογικό κενό από την πλευρά των κυρίαρχων κομμάτων. Οι φιλελεύθερες δημοκρατίες επαναπαύθηκαν στις δάφνες τους μετά την πτώση του αντίπαλου δέους που ήταν ο κομμουνιστικός ολοκληρωτισμός. Αντί για την υπεράσπιση της φιλελεύθερης δημοκρατίας και των αξιών της, στράφηκαν στον πραγματισμό, κάτι που σταδιακά τις αποξένωσε από μεγάλο τμήμα των σύγχρονων κοινωνιών.

Η ακροδεξιά ηγεμονία κατέστη δυνατή χάρις σε ένα ακόμα χαρακτηριστικό, εκείνο της «μεταϋλιστικής ψήφου». Οι ψηφοφόροι επιλέγουν το κόμμα της αρεσκείας τους όχι με βάση την ταξική τους θέση αλλά με βάση αντιλήψεις και στερεότυπα που έχουν στο μυαλό τους. Οι πολίτες στις φιλελεύθερες δημοκρατίες γίνονται όλο και πιο εξατομικευμένοι και δεν αισθάνονται ότι η ψήφος τους πηγάζει μονοδιάστατα από την ταξική τους ένταξη. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο συγγραφέας, «δεκαετίες επιστημονικής έρευνας έχουν δείξει ότι η πολιτισμική αντίδραση είναι πολύ πιο σημαντική από την οικονομική ανησυχία, και πολύ πιο πρόσφατες έρευνες σχετικά με τους ψηφοφόρους του Τραμπ το έχουν και πάλι επιβεβαιώσει. Με λίγα λόγια, υπάρχουν ελάχιστοι ακροδεξιοί ψηφοφόροι που διέπονται μόνο από οικονομική ανησυχία, ενώ υπάρχουν πολλοί οι οποίοι εκφράζουν μόνο πολιτισμική αντίδραση... Το επιχείρημα υπέρ της πολιτισμικής αντίδρασης υποστηρίζει ότι αυτοί οι ακροδεξιοί ψηφοφόροι κυρίως διαμαρτύρονται ενάντια σε μια άλλη πτυχή της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, δηλαδή στη μαζική μετανάστευση και την άνοδο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, η οποία πιστεύουν ότι απειλεί την πολιτι-

σμική τους ταυτότητα... Κάποιος θα μπορούσε επίσης να υποστηρίξει ότι σήμερα τα κοινωνικο-οικονομικά ζητήματα έχουν γίνει περιθωριακά.».

Τέλος, ο συγγραφέας περιγράφει την ιδιόμορφη σχέση αγάπης και μίσους, φίλου και εχθρού, που παρατηρείται ανάμεσα στα συστημικά μέσα ενημέρωσης και την ακροδεξιά. Υποστηρίζει ότι «από τη μια μεριά, τα περισσότερα μέσα ενημέρωσης δεν είναι ακροδεξιά και πολλά θεωρούν την ακροδεξιά κίνδυνο στη δημοκρατία. Από την άλλη μεριά, γνωρίζουν ότι η ακροδεξιά πουλάει. Μια εικόνα ή ένα βίντεο μιας ομάδας skinhead με ναζιστικά τατουάζ θεωρείται επομένως πολύ καλή για να μην τη χρησιμοποιήσουν. Οι συντάκτες γνωρίζουν ότι θα προσελκύσει τη προσοχή του κοινού, κάτι που σημαίνει έσοδα, και επομένως θα την παρουσιάσουν. Όμως επειδή οι ειδήσεις που παρουσιάζουν πρέπει να μπορούν να θεωρούνται και ειδήσεις, συχνά υπερβάλλουν ως προς τη σημασία της ακροδεξιάς».

Θερμές ευχαριστίες στο συγγραφέα που έγραψε έναν πρόλογο ειδικά για την ελληνική έκδοση, με ιδιαίτερες επισημάνσεις για τη Χρυσή Αυγή, τη δράση της οποίας παρακολουθεί και αναλύει για πολλά χρόνια.

Ένα συναρπαστικό βιβλίο, με πολλές πρωτότυπες ιδέες, τροφή για σκέψη και προβληματισμό.

Πέτρος Παπασαραντόπουλος